

od druge strani za napredek našega jezika tako važni in potrebni, da moramo hvaležni biti domoljubom, ki so to reč sprožili in temeljito pretresli. Da pa se poprave jezika našega razodenejo občinstvu, ni druge poti, kakor po listih časnikov. Naj tedaj tisti naših častitih prejemnikov Novic, ki so le braveci, ne pa sami tudi pisatelji, prijazno pomislijo, da se v tacih potrebnih pomenkih tudi za-nje trudimo, da jim bomo mogli zmiraj bolj po starem domačem jeziku in prijetno v duhu našega naroda pisati. Saj je tudi dolgočasno, preden gospodar izredí ovco, da mu daje volno, in preden iz volne se stka sukno; kratkočasno in prijetno je potem lepo sukno imeti, ki nam jo je dala ovčica (406)^a. — Pohvalivši dr. Klunov „Archiv“ (55) v 2. in 3. zvezku, povedal je svojo vrednik o mesečnih imenih na pr.: „V Koledarčiku za l. 1852 smo že dokazali zmešnjavo o mescu prosincu gledé na slovensko in horvaško deželo, in nasvetovali smo: naj bi po izgledu Rusov vsi Slovani kakor tudi Nemci, Lahi, Francozi in Angleži rabili latinske imena, ker na preprosto ljudstvo o ti zadevi ni veliko gledati, zakaj ono tudi navadnih slovenskih mesečnih imen ne vé, in čas le zaznanuje po praznicah in svetnicah. Al — mi Slovani smo le v besedah silo goreči vzajemničarji, v djanju ni duha ne sluha od tolikrat imenovane vzajemnosti (218). — Da ne moremo slovniških pravad brez konca in kraja jemati v Novice, nam bojo poterdili častiti pisatelji sami, ako pomislijo, da taki učeni pomenki, če tudi važni za slovensko pisavo, niso večini bravecov vgodni. Slovenskih pisateljev reč je zdaj: potegniti s tem, kar bojo za pravo spoznali (402). — V tacih okolj-šinah (naravnih, nezogibnih) ne smemo preterdovratni biti in se nekoliko ravnati po času, kteremu zapovedovati ne moremo, kakošen naj bode (395). — Obsežek Novic je dostojno znan: one obdelujejo domačo zemljo, domače slovstvo, domačo omiko, in naznanjajo vse, česar nam je o postavah vediti potreba, in verh tega še vse to, česar omikan človek od zgodb domačih in od novic po širocem svetu zvediti želi.. Ker se je „Novičar“ svojim bravcem s tem prikupil, da vse hitro in ob kratkem naznanja, kar je dostikrat težavno izmotati iz dolzih spisov, bo ravnal tako tudi vprihodnje“, obeta vrednik v povabilu na naročbo za l. 1855.

Názorni nauk v ljudskeji šoli.

(Piše Ivan Tomšić.)

(Dalje in konec.)

1. Človeško telo po vnanjej podobi.

C. Česa je človeškemu telesu treba, da se vzdržuje in vtrjuje? Hrane, obleke, spanja in telesne vaje.

Kadar si lačen, rad bi jedel; kadar si žejen, rad bi pil. Vse to, kar jémo in pijemo, imenujemo z jedno besedo: hrana ali živež. Ako bi vi ves teden ne dobili nobene hrane, morali bi umreti. Vi torej potrebujete, da morate živeti, hrane ali živeža. A to ne samo vi, nego vsi ljudjé, karkoli jih je na svetu, potrebujejo hrane v svoje življenje. Vsak človek potrebuje hrane. Recite: 1) Potrebujemo hrane. (Otroci izrekó.)

Jémo in pijémo navadno po večkrat na dan. Ako bi pa treba bilo, živeli bi tudi brez jedí in pijače jeden dan. Imamo pa nekaj, brez česar ne bi mogli niti jedno uro, kamo li jeden dan živeti. Kdo mi vé povedati, kaj je to, brez česar bi ne mogli niti jedne ure živeti? To je — zrak. Recite: 2) Potrebujemo zraka.

Po leti je gorko, po zimi je merzlo. Z obleko se varujemo mraza. Recite: 3) Potrebujemo obleke.

Ako imate hrano, zrak in obleko, ali vam potlej še česa manjka, da morete živeti? Tudi najboljša obleka vas v hudej zimi nebi obvarovala prehudega mraza, dežja in vetra. Ako bi živeli zunaj pod milim nebom, morali bi zmrzniti. Recite: 4) Potrebujemo stanovanja.

Ako ste ves dan pridno delali, in se morda tudi igrali, potem ste trudni in bi radi počivali — spali. Takó se godí vsem ljudém. Brez spanja bi človek ne mogel živeti. Recite: 5) Potrebujemo spanja (počitka).

Zdaj ste še majheni, ali z vsacim letom ste nekoliko večji, in pridejo leta, ko boste popolnem odrasli, rekši: veliki boste. Zdaj še ne morete mnogo storiti, težkih del ne morete še opravljati, ker vam k temu primanjkuje primernih močí. Kadar boste veliki, takrat bi pač ne imeli radi, da bi bili takó slabih močí, kakor ste zdaj. Ni tedaj dosti, da samo živimo, radi bi bili tudi močni in krepki. Kaj nam je torej storiti, da si teló vtrdimo, to je, da postanemo močni in krepki na svojem telesi? — Tvoj oče lahko ves dan mlatijo; tega bi kak mešan ne mogel storiti. Tvoj oče imajo tedaj več močí, nego li kak gospod iz mesta, ki se z drugačnim delom ukvarja. Tvoj oče so si te močí pridobili s tem, ker so to delo večkrat opravljali, to je urili — vadili so se v tem delu. Nekaterim manjka teh močí, ker se niso vadili. Ako želite močni in kréпки biti, treba vam se je teló z delom vtrjevati, to je: treba je teló vaditi. Recite: 6) Potrebujemo telesne vaje.

Ponovilo 1 — 6.

Česa potrebujemo, da moremo živeti?

Da moremo živeti, potrebujemo: 1) hrane; 2) zraka; 3) obleke; 4) stanovanja; 5) spanja (počitka); 6) telesne vaje.

D. Dolžnosti, ki jih imamo za zdravje in vtrjevanje svojega telesa.

Pripovedka. Katarinki so dali stariši za god lepega kanarčka. Prvih osem dni, dokler jej je ptiček še nekaj novega bil, pridno je zanj skrbela; nosila mu je jedí in pijače. Ali malo po malem ga je zanemarjala, ter je naposled popolnem pozabila nanj. Necega jutra ga je našla mrtvega v kletki ležati.

Obravnava. Katarinčino obnašanje proti ubozemu ptičku kanarčku vam se ne dopada. Jelite, da ne? Da je ptička zanemarjala, to ni bilo lepo; da je nanj popolnem pozabila, to je bilo pa še grše. Ona bi bila morala zanj skrbeti, ker so ga jej stariši podarili. Tudi vam so stariši užé marsikaj podarili. Naj večji dar je življenje. Življenje vam je Bog podaril. Ako hočete biti dobri otroci, ne smete delati kakor Katarinka; za svoje življenje morate skrbeti. Vsak človek mora skrbeti za svoje življenje. —

Kako nam je skrbeti za svoje življenje, o tem se bomo zdaj nekoliko učili.

Ako je delavec nekoliko ur pridno delal, potem hoče jésti, da bi se okrepcal. Jed torej krepčá teló. Potem takem: kdor hoče biti móčen, mora jésti; kdor hoče biti zeló móčen, mora mnogo jésti; kolikor močnejši hoče kdo biti, toliko več mora jésti. — Ali je to res?

Pripovedka. Cirilčetova mati bi bili radi imeli, da bi bil njih sinček velik, močen in krépek mladenič. Zatorej so ga vedno opominjevali, da naj jé, prav veliko jé. „Jéj, jéj, Cirilče,“ rekli so, „da postaneš velik!“ Cirilče je rad ubogal mater, ter je jedel,

kolikor je le mogel spraviti v želodec. Ali vse je bilo zamán. Cirilče ni bil nikoli velik. Bledih lic se je plazil okoli, bil je jako nadložen, ni imel veselja ne za igrače, ne za delo, ter je umrl uže kot deček.

Obravnava. Da je bil Cirilče bléd in nadložen ter je takó zgodaj umrl, krivo je bilo to, ker je preveč jedel. Kdor preveč jé, izbolí; kdor preveč pije, tudi izbolí. Kdor preveč jé in pije, pravimo, da je nezméren. Kdor je nezméren v jédi in pijači, izbolí, ter ne skrbi za svoje življenje. A za svoje življenje moramo skrbeti, to je naša dolžnost. Zatorej moramo biti zmérni v jédi in pijači. Recite: 1) Zmétni moramo biti!

Pripovedka. Lukec se ni nikoli brigal, da bi se bil zjutraj lepo umil, lasé poravnal in obleko očedil. Še celó smijal se je sestri Marijci, da si vsako jutro, kadar vstane, usta s čisto in hladno vodo izpira, zobé izplakne, obraz, glavo in ušesi do dobrega opére ter še potlej svoje dolge lasé z veliko skrbjó v red spravi. Oče in mati sta ga večkrat opominjevala, naj sestro Marijco posnema, pa bilo je vse zamán! Naposled dobí ostudne in nalezljive izpuške po rokah, ki se srab imenuje. S to nalezljivo boleznijo ni smel dolgo med ljudi. Marijca je pa bila vedno zdrava in vesela.

Obravnava. Lukec se vam ne dopade, ker se ni hotel umivati in si tudi ne las poravnati, rekši: ker se ni hotel čediti. Kdor se noče čediti, ta je nečeden. In ravno zaradi tega, ker se Lukec ni čedil, izbolel je. Njegova sestra Marijca bila pa je vedno zdrava in krepka, ker je bila vedno čedna. Marijca je skrbela za svoje zdravje. a ne tako Lukec. Ako hočete za svoje zdravje skrbeti, treba vam je biti čednim. Za svoje zdravje mora vsak človek skrbeti; zatorej bomo rekli: 2) Čedni moramo biti!

Pripovedka. Anička je imela imovite stariše; zatorej so si mislili, da njihovej hčerki ni treba drugega delati, nego jesti in piti, nekoliko ur vsak dan v šolo hoditi in pa igrati. Zató je pa tudi Anička vsako jutro spala, dokler jej ni solnce skozi okno posijalo. Pred osmimi je redko kdaj vstala, in ko se je potem oblekla, bila je črna, da ni hotel nobeden v hiši ž njo oprava imeti. V prvih dveh urah ni še z nobenim prijazne besede izpregovorila. A tega jej ne smemo ravno v zlò jemati, kajti Anička je boléhala, nikoli ni bila prav zdrava, in ko je zjutraj vstala, tožila je vselej, da jo glava boli. Stariši pošljejo po zdravnika, kateri po natančnej preiskavi pové, da tukaj ne pomaga nobeno zdravilo, Anička mora, ako želi biti zdrava, vsako jutro zgodaj vstajati. Po zdravnikovem svétu se je Anička ravnala in predno je minulo pol leta, bila je prosta vseh bolečin v glavi — bila je popolnem zdrava in krepka.

Obravnava. Anička je boléhala od predolzege spanja; ozdravéla je, kakor hitro se je privadila bolj zgodaj vstajati. Anička je torej skrbela, da se jej povrne zdravje, in je začela bolj zgodaj vstajati. Tudi vi morate za svoje zdravje skrbeti, zatorej morate vsako jutro zgodaj vstati. Tega se je držati vsacemu človeku, ako želi biti zdrav in vesel. Rekli bomo: 3) Vstajati moramo zgodaj! (Vse to se ponovi).